

Robertus SPATARO SDB*

CUR SERMO LATINUS ADHIBENDUS SIT IN SACRIS AGENDIS?¹

Clarissimi professores, electi discipuli, illustres auditores,
magno honori prorsus mihi est vos alloqui in tam nobili consessu ac salutationes plurimas proferre, nomine Pontificii Instituti Altioris Latinitatis quod Venerabilis Pontifex Paulus PP VI condidit, pariterque nomine Pontificiae Academiae Latinitatis quam Benedictus XVI instituit, pariterque gratias reddere multas propter humanam vestram invitationem ut interesssem huic conventui.

Pro re significata, linguae Latinae iura vindicamus, cuius praestantissima dignitas, summus splendor atque decus speciosissimum se praebent ornamentum perquam aptum ad sacra peragenda in Catholica Ecclesia. Hoc quidem explanare conabor hac mea acroasi.

1. Fatendum est in sacris peragendis, praesertim vero in Sancto Missae Sacrificio, linguam Latinam se praebere veluti auream vestem qua preces nobilitantur Deoque acceptiores fiunt. Cum enim perpendimus cultus religiosos quos homines Deo tribuere solent, ilico percipimus preces Latino sermone effusas plane differre a sententiis quibus homines utuntur in consuetis negotiis conficiendis. Alius est sermo qui adhibetur in provincia profana, alius qui usurpatur in sacris litandis.

Paucos abhinc annos Albertus Rajith, Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalis, hodie Archiepiscopus Columbensis in Ceylonia, peritissimus quidem in re liturgica, ad interrogata respondens diurnarii cuiusdam Italici scriptoris, affirmavit:

„Totum per orbem terrarum lingua sacra ex more plerumque adhibetur. Qui colunt deos populares in India, usurpant sanschratam linguam quam nostra aetate nemo iam loquitur. Ceterum, tantum monachi addiscunt Palicam linguam qua asseclae praeceptorum Buddhae deos deprecantur suos. Sermone Arabico, quo Koranum volumen exaratum est, utuntur quoque Macometani

---

* Prof. dr Robertus Spataro SDB – Professor extraordinarius, Pontificium Institutum Altioris Latinitatis, Facultas Litterarum Christianum et Classicarum, Pontificia Universitas Salesiana, Romae; e-mail: Spataro@unisal.it.

¹ Prezentowany tekst został wygłoszony na międzynarodowej konferencji naukowej pt. *Christo parata via est... Prekursorzy i twórcy kultury europejskiej*, dedykowanej ks. prof. dr. hab. Augustynowi Eckmannowi, która odbyła się w Lublinie w dniach 21-22 marca 2012.

ad orationes suas fundendas, isque non parum differt a cotidiano populari sermone”².

Ex sententia, igitur, Cardinalis Rajith, populi, apud quos cuiusdam linguae sacrae viget consuetudo, planius ac melius percipiunt mysterium esse divinum idemque ad humanas res nec aptari nec adsimilari posse.

2. Percontari possumus quid sit lingua sacra. Placet hic referre sententiam doctissimae Christinae Mohrmann, quae summa cum diligentia investigavit quomodo pristinae Christianorum generationes Latinum usurparverint sermonem. Affirmavit, Batava mulier, linguam sacram esse instrumentum quo pietas religiosa componitur et informatur. Hanc ob rem, homines, utpote qui Deum esse credant, sponte trahuntur ad linguam sacram adhibendam, eandemque vero, cum ullam divinitatem existere negent, una cum religione abiudicant et exstinguunt.

Quid sit lingua sacra intellegere possumus explorando rationes et principia ipsa rei divinae circa quae aguntur sacra ope actionis liturgicae. In Liturgia enim, antequam Christifideles munera sua gerant, Deus ipse operatur et beneficia copiose largitur ad animarum salutem. Actio divina ostenditur et praebetur per indicia et signa quae plane significant Deum longe aliter esse ac homines; sacris litando, gestus presbyterorum christifideliumque venusto quodam decore ditantur, exempli gratia cum sacerdotes apte ornateque dignas vestes induunt.

Utique etiam verba ea sunt quae opus divinum significant; profecto, non verba qualibet lingua prolata, sed quae magis idonea habentur ad opus divinum exprimendum. Usus linguae sacrae in divinis actionibus peragendis ab Ecclesia institutus, vehementer quidem Christifideles adiuvat ad animos vertendos erga Deum agentem in operibus sacramentalibus. Quod mirabiliter dixit altissima doctrina, sententia concisa, Doctor Angelicus in questione LXIV tertiae partis Summae Theologiae:

„Illa quae aguntur in sacramentis per homines instituta, non sunt de necessitate sacramenti, sed ad quandam solemnitatem, quae adhibetur sacramentis ad excitandam devotionem et reverentiam in his qui sacramenta suscipiunt”³.

3. Qua ratione ipsa lingua Latina sit sacra habenda, oportet nunc illustretur. Omnibus patet causas historicas tam magni momenti fuisse ut Romana Ecclesia, IV iam saeculo ineunte, sermonem ascisceret Latinum qui, Imperio Romano funditus collapsa, temporibus insequentibus et etiam Aetate quae Media nuncupatur, sine intermissione diligenter servaretur.

² M. Politi, *Liturgia. Perché Ratzinger recupera il „sacro”*, „La Repubblica” 31 luglio 2008, 42.

³ Thomas de Aquino, *Summa Theologiae* III, q. 64, 2, ed. *Sancti Thomae Aquinatis Doctoris Angelici Opera omnia iussu impensaue Leonis XIII P.M. edita*, t. 12: *Tertia Pars Summae theologiae a quaestione LX ad quaestionem XC*, Romae 1906, 43.

Etiam rationes maioris momenti nobis sunt enodandae quo luculentius ar-
tae necessitudines inter sacrum ipsum et sermonem Latinum in luce ponantur:
nonnullae enim huius vetustae linguae proprietates peculiare eam aptissimam
reddunt sacris litandis. Eas, inter ceteros, enodavit Michael Lang, theologus
eruditissimus, in operibus quae conscripsit de re liturgica⁴.

In primis: est lingua immutabilis, quae, inter saeculi varietates, summa se
exhibet praepollentia in colloquio de Deo immutabili: inter volventia tempo-
ra eaque labentia, ad Deum dirigitur, qui perstat aeternus. Insuper etiam post
V saeculum, cum lingua Latina magis magisque novis augetur vocabulis,
nullatenus mutatae sunt eius formae grammaticales quod attinent ad morpho-
logiam adque verborum ordinem. Iure meritoque Ioannes XXIII asseveravit in
Apostolica Constitutione quae Veterum Sapientia inscribitur:

„lingua Latina [...] fixa censenda est et immutabilis”⁵.

In lingua sacra recipiuntur verba quae aliis in sermonibus usurpantur. Quod
quidem accidit statim ex quo linguae Latinae usus inductus est in sacris agen-
dis: ipsa enim liturgia et Hebraica et Graeca vocabula copiose recepit atque
optimo consilio concinne accommodavit: nam Sacrae Scripturae Hebraice et
Graece confectae sunt, sed per linguam Latinam ad altiore rerum divinarum
sensum sunt evectae.

Denique lingua sacra quoddam induat oportet genus dicendi magnificum,
ornatum, copiosum, et quidem in sermonibus proferendis plus quam in texti-
bus scripto parandis. Verba liturgica ore extollenda sunt ad Deum: quisquis,
Missalis Romani orationem perlegens, statim percipiat oportet quam politis-
sime confecta sint quae attinent ad ornatum adque verborum dispositionem:
lingua Latina secum confert nobilitatem, maiestatem, elegantiam, uno verbo,
summam pulchritudinem prout decet sermonem quo homines Deum adorant,
colunt atque precantur.

4. Necessarium ducimus aliquas referre obiectiones quibus Latinitatis oso-
res ostendere conantur linguae Latinae usum maxime dissentire a sacris pera-
gendis.

Concilium Oecumenicum Vaticanum II, dictitant illi – cuius quinquage-
simum anniversarium annum exactum ab initio nuper commemoravimus –
abolevit usum liturgicum linguae Latinae atque introduxit vernacula idiomatica
ad fovendam actuosam Christifidelium participationem. Candide respondeo
numquam statutum esse ut sermo Latinus aboleretur in sacris agendis, ut clare
testantur verba quae legimus in Constitutione Sacrosanctum Concilium:

⁴ Cf. U.M. Lang, *Una ricchezza spirituale per tutta la Chiesa. Intervento al primo Convegno su
il Motu Proprio „Summorum Pontificum” (Roma 16-18 Settembre 2008)*, [http://www.internetica.it/
Lang-LatinoLinguaLiturgica.htm](http://www.internetica.it/Lang-LatinoLinguaLiturgica.htm) (ultimus ad paginam aditus 3 Iun. 2013 anno).

⁵ Ioannes XXIII, *Veterum Sapientia*, AAS 54 (1962) 131.

„Linguae Latinae usus, salvo particulari iure, in Ritibus Latinis servetur”⁶;
peropportune atque prudenter sivit usum quendam sermonum vernaculorum:

„Cum tamen, sive in Missa, sive in Sacramentorum administratione, sive in aliis Liturgiae partibus, haud raro linguae vernaculae usurpatio valde utilis apud populum existere possit, amplior locus ipsi tribuatur, in primis in lectionibus et admonitionibus, in nonnullis orationibus et cantibus”⁷.

Pro dolor, instauratores reformationis liturgicae, immemores decretorum Patrum qui Concilio Vaticano II interfuerunt, nimio rerum novarum studio affecti, inconsulte, brevissimo tempore decreverunt ut lingua Latina omnino aboleretur in liturgico ordine novato. Qua ratione, et qua auctoritate traditiones liturgicas sustulerint penitus, futuri rerum Ecclesiae scriptores explanabunt.

Deinde, pariter ad sententiam osorum Latinitatis, usus linguae Latinae interpellat ne Christifideles actuose sacris intersint quoniam – ut ipsi opinantur – sermonem ignorant. Quod vix credibile videtur: nam satis est Christifideles prae manibus habeant parvum Missalem bilinguem ut omnia intellegant quae pertinent non tantum ad ordinarium Missae sed etiam ad orationes quas sacerdos enuntiat. Nostra aetate saepius fit ut Missa celebretur astantibus Christifidelibus qui veniunt a pluribus orbis terrarum regionibus: peropportune tunc lingua Latina se praebet potissimam. Quod suasit maxima cum prudentia Benedictus XVI in Apostolica Adhortatione cui titulus *Sacramentum Caritatis*:

„Ad melius ostendendam unitatem et universalitatem Ecclesiae, cupimus commendare ut huiusmodi celebrationes fiant lingua Latina; similiter Latine recitentur orationes pervulgatae”⁸.

Latinitatis osores insuper, falsa decepti doctrina, contendunt Missam esse actionem in qua omnia intelligenda sint humana ratione. Falso sane! Cum Missae Sacrificium litatur, augusta et divina aguntur mysteria quae, qualibet lingua prolata, superant animi rationisque vim intellegendi, quaeque tantum fides humilis recipere valet. Egomet ipse non semel cum Latine sacra facerem, vehementer sum admiratus Christifideles, eosque saepe adulescentes, qui, quamvis nescientes linguam, tamen actuosissime adstabant, genibus nixi, summa cum pietate colentes mysterium Christi Iesu renovantis incruenter Sacrificium Calvarii.

Tandem iidem Latinitatis osores, veluti qui dictitant se populi causam agere, autumant perpauca Christifideles linguam novisse Latinam; quae si adhibeatur in sacris agendis, liturgia fit opus electissimo hominum eruditorum gregi destinatum, dum plerique rudiores et inculti a ritibus sermone ignoto

⁶ *Sacrosanctum Concilium* n. 36 §1, in: Sacrum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Constitutiones, Decreta, Declarationes*, cura et studio Secretariae Generalis Concilii Oecumenici Vaticani II, Vaticano 1966, 22.

⁷ *Ibidem* n. 36 §2.

⁸ Benedictus XVI, *Sacramentum Caritatis* 62, AAS 99 (2007) 152.

perfectis excluduntur. Liceat alia ratione opinionem perpendere. Cum liturgia Latine peragitur, compluribus hominibus commercium ac consuetudinem datur cum hoc sermone nobilissimo, qui est habendus thesaurus universalis humanitatis, idemque bonum pretii plurimi. Nonne lingua Latina conscripta sunt potissima opera humana ratione religiosaque pietate ditata? Nonne Latine opera sua exaraverunt Vergilius Maro, Augustinus Hipponensis, nec non Bernardus Claravallensis, Thomas Aquinas, Erasmus Roterodamensis, et etiam Ioannes Pascoli?

Mea quidem sententia, firmissime asseverandum est usum liturgicum Latini sermonis esse strumentum summopere validum ad provehendum cultum, ad fovendam humanitatem inter multos populos. Catholica Ecclesia, quae nunquam antea omiserat colere ingenuas artes, post reformationem liturgicam, homines inopia quadam conspersit.

Prius quam meam acroasim expletam dicam, mihi liceat, docentes carissimi, mentem meam gratissimo animo vertere ad Benedictum XVI qui, magisterio suo et praesertim motu proprio Summorum Pontificum, usum lingua Latinae in sacris ut revivisceret ominatus est. Utinam semina quae Ille magna cum diligentia sparsit, grandescant atque uberrimos ferant fructus, ad maiorem Dei gloriam adque animarum salutem!

Dixi.

DLACZEGO W LITURGII POWINNIEN BYĆ STOSOWANY JĘZYK ŁACIŃSKI?

(Przekład)

Wielce Szanowni Profesorowie, znakomici studenci, prześwietni słuchacze, wielkim zaszczytem jest dla mnie przemawiać do was w tak szacownym zgromadzeniu i wypowiedzieć najlepsze pozdrowienia w imieniu Papieskiego Instytutu Łacińskiego, który założył Czcigodny Papież Paweł VI, a zarazem w imieniu Papieskiej Akademii Łacińskiej, którą ustanowił Benedykt XVI. Bardzo również dziękuję za to, że byliście uprzejmi zaprosić mnie do udziału w tym sympozjum.

Dziś upominamy się o prawa języka łacińskiego, którego najznakomitsza godność, największy blask i najwspanialsze piękno jawią się jako najodpowiedniejsza ozdoba liturgii Kościoła katolickiego. To właśnie postaram się wyjaśnić w tym moim wystąpieniu przed wami.

1. Należy przyznać, że w sprawowaniu liturgii, zwłaszcza Ofiary Mszy świętej, język łaciński jawi się niczym złota szata, w którą dekoruje się modlitwy, tak iż stają się one Bogu miłsze. Gdy bowiem przyglądamy się dokładnie formom czci religijnej, jaką ludzie oddają Bogu, natychmiast pojmujemy, że modlitwy zanoszone w języku łacińskim całkowicie się różnią od zdań, jakie ludzie wypro-

wiadają załatwiając zwyczajne sprawy. Inny jest język, który stosuje się w sferze świeckiej, inny zaś ten, którego się używa przy sprawowaniu Mszy świętej.

Kilka lat temu kard. Albert Rajith, obecny arcybiskup Colombo na Sri Lance (dawniej Cejlon), wyśmienity znawca liturgiki, odpowiadając na pytania pewnego włoskiego dziennikarza stwierdził:

„Na całym świecie używa się zazwyczaj i najczęściej języka świętego. Na przykład wyznawcy rodzimej religii hinduskiej posługują się sanskrytem, językiem, którym w naszych czasach już nikt nie mówi. Poza tym mnisi uczą się języka palijskiego, którym buddyści modlą się do swoich bóstw. Także mahometanie podczas swoich modlitw używają języka arabskiego, w którym został napisany Koran, a język ten bardzo się różni od języka, którym mówią na co dzień”⁹.

Tak więc zdaniem kard. Rajitha ludy, u których trwa żywe przywiązanie do jakiegoś języka świętego, mają wyraźniejsze i lepsze wycucie misterium boskiego i rozumieją, że nie można go sprowadzać ani czynić podobnym do spraw ludzkich.

2. Możemy przeanalizować, czym jest język święty. Chcę tu przytoczyć twierdzenie Krystyny Mohrmann, uczoney, która bardzo dokładnie badała, w jaki sposób pokolenia starożytnych chrześcijan posługiwały się językiem łacińskim. Holenderska uczona doszła do wniosku, że język święty jest narzędziem, dzięki któremu tworzy się i kształtuje pobożność religijna. Dlatego ludzie, którzy wierzą w istnienie Boga, spontanicznie chcą używać języka świętego, gdy zaś przeczą temu, że istnieje jakakolwiek boskość, wraz z religią odmawiają prawa istnienia temu językowi i ten język niweczą.

Czym jest język święty, możemy zrozumieć badając podstawy i same zasady, według których sprawuje się święte obrzędy liturgiczne. W liturgii bowiem zanim jeszcze wierni przyniosą swe dary, Bóg już sam działa i udziela obficie swych dobrodziejstw dla zbawienia dusz. Działanie Boże ukazuje się i dociera za pośrednictwem znaków, które jasno wyrażają to, że Bóg jest zupełnie inny niż ludzie. Podczas sprawowania Mszy świętej prezbiterzy i wierni dbają o piękno postaw i gestów, co odnosi się zwłaszcza do ozobnego i godnego stroju, który przywdziewają kapłani.

Oczywiście także słowa są tym, co wskazuje na działanie Boże; jednak nie słowa wypowiedane w jakimkolwiek języku, lecz takie, które się uważa za bardziej stosowne do wyrażania działania Bożego. Używanie języka świętego podczas sprawowania liturgii zostało postanowione przez Kościół, jednak pomaga ono bardzo wiernym zwracać umysły ku Bogu, który działa w sakramentalnych czynnościach. Cudownie to wyraził – z niezwykłą głębią i precyzją – Doktor Anielski w 64. kwestii w trzeciej części *Sumy teologicznej*:

„To, co się dokonuje w sakramentach z ustanowienia ludzkiego, nie wpływa z konieczności sakramentu, lecz należy do swego rodzaju uroczy-

⁹ M. Politi, *Liturgia. Perché Ratzinger recupera il „sacro”*, „La Repubblica” 31 lipca (2008) 42.

stej formy, którą stosuje się w sakramentach dla wzbudzenia pobożności i czci w tych, kórzy sakramenty przyjmują¹⁰.

3. Teraz trzeba wyjaśnić, z jakiego powodu właśnie język łaciński należy uważać za święty. Dla wszystkich jest jasne to, że historyczne przyczyny o ogromnej wadze sprawiły, iż Kościół rzymski już od początku IV w. przyswoił sobie język łaciński i – choć imperium rzymskie całkowicie upadło – bez przerwy i gorliwie zachowywał go w późniejszym czasie, także średniowieczu.

Należy również dokładnie wyjaśnić bardzo ważne racje, które pokażą ściśle powiązania między samym *sacrum* a językiem łacińskim. Otóż język łaciński ma pewne szczególne właściwości sprawiające, że to on jest najwłaściwszy do tego, by go stosować podczas odprawiania Mszy świętej. Wyjaśnił to między innymi wysmienity teolog, Michael Lang, w swych dziełach z dziedziny liturgiki¹¹.

Przed wszystkim jest to język niezmienny, ponieważ w zmieniającym się świecie z największą wyrazistością mówi o niezmiennym Bogu; wśród przemijających i upadających epok kieruje się do Boga, który trwa jako wieczny. Następnie, choć po V w. język łaciński wzbogacał się o coraz bardziej nowe słownictwo, nigdy nie zmieniły się jego formy gramatyczne w zakresie morfologii oraz szyku wyrazów. Bardzo słusznie potwierdził to Jan XXIII w Konstytucji Apostolskiej *Veterum Sapientia*: „język łaciński należy uważać za trwały i niezmienny”¹².

Do języka świętego przyjmuje się słowa, których używa się w innych językach. Działo się to od razu, gdy tylko wprowadzono do liturgii używanie języka łacińskiego; sama liturgia mianowicie przyjęła duży zasób słownictwa hebrajskiego i greckiego oraz doskonale i przepięknie go przystosowała. Pismo Święte zostało bowiem spisane po hebrajsku i grecku, lecz przez pośrednictwo języka łacińskiego liturgia pozwala na głębsze wyczucie Bożej rzeczywistości.

Wreszcie język święty musi odznaczać się pięknym, ozdobnym i bogatym stylem; chodzi tu zaś bardziej o to, co się mówi głośno niż o teksty spisane. Słowa wypowiedane w liturgii muszą być zanoszone do Boga. Kto czyta dokładnie modlitwę z Mszału Rzymskiego, natychmiast pojmuję, jak wspaniale jest skonstruowana w zakresie doboru i układu słów. Język łaciński kryje w sobie szlachetność, majestat, elegancję, jednym słowem – najwyższe piękno, jakie najbardziej przystoi językowi, którym ludzie adorują i czczą Boga oraz którym się modlą.

4. Koniecznie musimy przywołać pewne obiekcje, które wysuwają ludzie nienawidzący języka łacińskiego, usiłujący wykazać, że jego stosowanie jest całkowicie niezgodne w liturgii.

¹⁰ Thomas de Aquino, *Summa Theologiae* III, q. 64, 2, ed. *Sancti Thomae Aquinatis Doctoris Angelici Opera omnia iussu impensaue Leonis XIII P.M. edita*, t. 12: *Tertia Pars Summae theologiae a quaestione LX ad quaestionem XC*, Romae 1906, s. 43 (przekład własny tłumacza).

¹¹ Por. U.M. Lang, *Una ricchezza spirituale per tutta la Chiesa. Intervento al primo Convegno su il Motu Proprio „Summorum Pontificum” (Roma 16-18 Settembre 2008)*, <http://www.inter-netica.it/Lang-LatinoLinguaLiturgica.htm> (dostęp 3 VI 2013).

¹² Jan XXIII, *Konstytucja „Veterum Sapientia”*, AAS LIV (1962) 131, tłum. własne.

Sobór Watykański II – jak powtarzają oni ciągle – sobór, którego rozpoczęcia 50. rocznicę wspominaliśmy w ubiegłym roku, usunął liturgiczne zastosowanie języka łacińskiego w liturgii i wprowadził języki rodzime, aby pomóc wiernym w czynnym udziale w liturgii. Odpowiadam bardzo prosto: nigdy nie zostało postanowione usunięcie języka łacińskiego z liturgii, jak jasno świadczą o tym słowa, które czytamy w Konstytucji *Sacrosanctum Concilium*:

„W obrządkach łacińskich zachowuje się używanie języka łacińskiego poza wyjątkami określonymi przez prawo szczegółowe”¹³.

Z drugiej strony bardzo szczęśliwie się stało, że sobór roztropnie zezwolił na pewne zastosowanie języków rodzimych:

„Ponieważ jednak we Mszy świętej, przy sprawowaniu sakramentów i w innych częściach liturgii używanie języka ojczystego nierzadko może być bardzo pożyteczne dla wiernych, można mu przyznać więcej miejsca, zwłaszcza w czytaniach i pouczeniach, w niektórych modlitwach i śpiewach”¹⁴.

Niestety, ci, którzy wprowadzali reformę liturgiczną, niepomni na zarządzenia Ojców uczestniczących w Soborze Watykańskim II, goniący zbyt za nowinkami, bez rozważenia, w bardzo krótkim czasie postanowili, że język łaciński ma być całkowicie usunięty z odnowionych obrzędów Mszy świętej. Z jakiego powodu i czyją powagą znieśli oni całkowicie tradycje liturgiczne, będą wyjaśniać przyszli historycy Kościoła.

Następnie, zdaniem tych, którzy nienawidzą łaciny, stosowanie tego języka przeszkadza wiernym w czynnym uczestniczeniu w liturgii, ponieważ – jak sami sądzą – wierni tego języka nie znają. Trudno w to uwierzyć. Wystarczy bowiem, żeby wierni mieli mały dwujęzyczny mszalik, a zrozumieją wszystko, co należy nie tylko do części stałych Mszy, lecz także modlitwy wypowiedziane przez kapłana. W naszych czasach coraz częściej się zdarza, że odprawiane są msze z udziałem wiernych, którzy przybywają z wielu krajów całego świata. Najodpowiedniejszy jest w takiej sytuacji język łaciński. Z wielką roztropnością doradzał to Benedykt XVI w Adhortacji Apostolskiej *Sacramentum caritatis*:

„Aby lepiej wyrazić jedność oraz uniwersalność Kościoła, chcielibyśmy polecić, aby takie celebracje były odprawiane w języku łacińskim. I tak niech będą po łacinie recytowane modlitwy najbardziej znane z tradycji”¹⁵.

Idąc dalej, nienawidzący języka łacińskiego, uwiedzeni fałszywą doktryną, usiłują dowieść, że Msza jest akcją, w której wszystko musi być pojęte ludzkim rozumem. To oczywisty fałsz! Gdy jest składana Ofiara Mszy świętej, dokonują się wzniosłe Boskie tajemnice, które – w jakimkolwiek języku byłyby wyrażane – przewyższają

¹³ Konstytucja o liturgii świętej n. 36 §1, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekret. Deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie*, Poznań 2002, 58.

¹⁴ Konstytucja o liturgii świętej n. 36 §2, w: tamże.

¹⁵ Benedykt XVI, *Posynodalna Adhortacja Apostolska „Sacramentum Caritatis”* 62 (przekład własny tłumacza).

możliwość rozumowego pojęcia; tylko pokorna wiara może je przyjąć. Ja sam nie jeden raz, gdy odprawiałem Mszę w języku łacińskim, podziwiałem bardzo wiernych i to często młodych, którzy – choć nie znali języka łacińskiego – jednak uczestniczyli w niej bardzo czynnie, na klęczkach, z największą pobożnością czcząc misterium Jezusa Chrystusa, który w sposób bezkrwawy odnawia Ofiarę Kalwarii.

Wreszcie, ci właśnie nienawidzący łaciny, jako ci, którzy powtarzają bez ustanku, że są obrońcami ludu, uważają, że bardzo niewielu wiernych zna język łaciński; jeśli ten język jest używany przy sprawowaniu świętych obrzędów, liturgia staje się działaniem tylko dla bardzo wybranego grona wykształconych ludzi, a bardzo wielu prostych i niewykształconych z powodu nieznamości języka wyłącza się z odprawianych obrzędów. Niech wolno będzie przeważać tę opinię przytaczając inną rację. Jeśli liturgia jest sprawowana po łacinie, bardzo wielu ludziom umożliwia się kontakt z tym najszlachetniejszym językiem, który należy uznać za uniwersalny skarb kultury i dobro o najwyższej wartości. Czyż nie w języku łacińskim napisane zostały największe dzieła, które wydał ludzki rozum i pobożność religijna? Czyż nie w języku łacińskim napisane są dzieła Wergiliusza, Augustyna z Hippony i Bernarda z Clairvaux, Tomasza z Akwinu, Erazma z Rotterdamu, a także Giovanniego Pascoliego?

Moim zdaniem, z całą mocą należy stwierdzić, że stosowanie języka łacińskiego w liturgii jest narzędziem w najwyższym stopniu pomocnym w rozwoju i wspieraniu kultury wśród wielu narodów. Kościół katolicki, który nigdy przedtem nie zaniedbał pielęgnowania szlachetnej sztuki, po reformie liturgicznej dotknął ludzi swego rodzaju ubóstwem.

Zanim zakończę moje wystąpienie, niech mi wolno będzie, drodzy profesowie, zwrócić moją myśl pełną wdzięczności do Benedykta XVI, który w swym nauczaniem, a zwłaszcza w motu proprio *Summorum Pontificum* wyraził życzenie, by język łaciński na nowo ożył w liturgii. Oby ziarna, które On tak gorliwie posiał, rosły i przynosiły jak najobfitsze plony ku większej chwale Boga i dla zbawienia dusz!

Dziękuję za uwagę.

WHY THE LATIN LANGUAGE SHOULD BE USED IN THE LITURGY?

(Summary)

The author argues that the Latin language is closely related to the sphere of the *sacrum*, unchanging and beautiful, and its use in the liturgy helps in the development of the culture of many nations.

Słowa kluczowe: język łaciński, liturgia.

Key words: Latin language, liturgy.

